

Nagygyörgy Zoltán

Kőlapos, a horgosi magyarok Golgotája*

Tisztelt Egybegyűlteik, tisztelt Gyászolók!

Itt állunk egy útszéli keresztnél, amely ezentúl az 1944. november 20-án kivégzett horgosi és környékbeli települések ártatlan magyar embereinek emlékét hirdeti a jövő generációi számára. Hirdeti, hogy ezen a területen vannak jeltelenül elásva. De milyen szörnyűség is történt 67 évvel ezelőtt?

A II. világháborút követően 1944. október 10-én bevonuló partizánok, Tito engedélyével, az OZNA embereivel „tisztogató cselekményekbe” fogtak. A magyarok között mindenkiben „nyilas” ellenséget kerestek. Mint Délvidéken másutt, így Horgoson is a II. világháború idején működött egy nyilas mozgalom is a Nepomuki Szent János utca és a Kanizsai út sarkán levő korabeli kocsmában. Az oda járókat korábban megfigyelték, s ezúttal igyekez-

tek a tagságot begyűjteni – de ők valójában idejekorán már elmenekültek. Néhány helybeli szélsőséges szerb azonban az alkalmat kihasználva „személyes ügyeiket” igyekeztek lerendezni magyar „ellenlábasaikkal”. Érvnek elegendők voltak banális okok is. Igyekeztek belekötni minden magyarba – különösen a tehetősebb gazdák és az értelmiségiek között kerestek bűnbakokat. A magánházakhoz leginkább éjszaka dörömböltek be puskatussal, vagy egyenesen betörték és a férfinépet magukkal hurcolták – sokszor még a legénykéket is. Néhányuknak sikerült idejében Magyarországra szökni, vagy hónapokig valahol bujkálni. A magánháznaknál is kegyetlenkedtek, de főként a gyűjtőhelyen: Dénes Arthurnak, a II. világháború alatt családotól Izraelbe elmenekült paprikamalom-tulajdonosnak a patinás házában, a pincében,

* Elhangzott 2011. november 20-án a kivégzett horgosi magyarok emlékkeresztjének avatóján

és az udvari melléképületben is fogva tartották az embereket. (Ez lett később az államosított szövetkezeti otthon, ma pedig a Helyi Közösség épülete.)

Aztán eljött a fogva tartott magyarok kálváriájának napja, november 20-a, amikor a megkínzott foglyokat, a menni képes embereket tüskésdróttal összekötözték, míg a járni már képteleneket szekerekre rakva, menetszlopban kihajtották a Kossuth utcán keresztül Szabadka felé a 3. kilométerközig, a Kőlaposra – az Ibolyás erdő tájékára. Ez volt e szerencsétlen ártatlan magyarok Golgotája. A pribékeknek az utolsó nap éjszakáján még eszükbe jutott Virág István apátplébános, akit egy nőhöz tüskésdróttal odakötve azért hurcoltak el, mert az 1941. április 12-én bevonuló magyar honvédek elébe sietett üdvözölve őket, hogy „Isten hozott benneteket, drága testvéreink!” (Az 1920-ig színmagyar lakosú falu a szerb partizánokat megszállóknak tekintette.) Aztán szabadtéri szentmisét tartott a Kálvária-kertben a „felszabadulás hálaadására”, melyen csaknem az egész falu jelen volt. Majd a volt községháza előtt 1942-ben felállított országzászlót is felszentelte. Mindezt számon tartották a helyi szerbek, és most ezért kellett bűnhődnie. A Kőlaposnál aztán a kegyetlen kínzásokot követően mindenkit kíméletlenül egy sekélyre ásott nagy gödörbe lőttek. Mivel a Kőlapos alatt levő tufakő (darázs-kő) miatt mély gödröket nem tudtak ásni, így aztán a hullákat a rókák és kóbor kutyák kikaparták, s kezek lábak kerültek ki a föld alól. Ezt az arra szekereken járó földműves nép észlelte és sepegetve terjedt a hír a faluban. A „hóhérok” ezért egy éj

leple alatt áthozták a tetemetek az 1942-ben felépült birkaistálló mögé (1963-ban átalakították vendéglőnek, ez lett a Horgosi csárda, de a helybeliek „Birka csárdának” nevezték), homokos lévén a talaj, mélyebbre ásták le őket – azonban hanyagság folytán itt sem kerültek kellő mélységbe a tetemek.

Titónak a külföld nyomására „megállj”-t kellett parancsolnia a délvidéki nagy vérengzésnek. A megfélemlített falubeliek minderről hallgattak, azzal hogy „a falnak is füle van” – illetve csak nagy titokban cseréltek információkat. A csárda mögött olykor-olykor egy-egy kisebb virágcsokrot lehetett észlelni – a hozzátartozók emlékvirágait. Az idő múlásával „egyre enyhébb szelek fújtak” és így 2004-ben a horgosi temetőben a falu egy emlékművet állíttatott a régi temetőház mellett. Az emlékművön csak ennyi a felirat: 1944/45. Alatta kripta van kialakítva, hogyha majd egyszer, amikor eljön az ideje, akkor a csárda mögötti tetemetek exhumálják, és az ott még el nem porladt emberi maradványokat e kriptában helyezik örök nyugalomra. És talán itt lehetne ez a nagyon szomorú cselekmény lezárva. Ennek hiányában most emlékkereszt került a Horgoson kivégzett ártatlan magyarok jeltelen sírhelye mellé.

Az államhatalomtól mind a mai napig nem érkezett erre megfelelő jó szándék. Mindezt e szörnyűségek történetét nekünk, ma élőknek kötelességünk folytonosan továbbadni a jövő nemzedékeinknek, mert lehet, hogy egyszer mégis eljő az az idő – s akkor megbocsátani lehet, de felejtetni, Nem, Nem, Soha...

